

NISHOTIYNING "QUSHLAR MUNOZARASI" ASARIDA NAVATORLIK

Farg'ona davlat universiteti

Filologiya fakulteti o'zbek tili yo'nalishi

3-bosqich talabasi

Tursunova Hilolaxon Xusanboy qizi

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada Nishotiy ijodining yorqin namunalaridan biri — "Qushlar munozarasi" dostonida aks etgan badiiy yangiliklar, shakl va mazmun jihatidan navatorlik unsurlari ilmiy tahlil qilinadi. Asarning tasavvufiy mohiyati, ramziy obrazlar tizimi hamda adabiyotimizdagi munozara janrining rivojiga qo'shgan hissasi yoritiladi.

KALIT SO'ZLAR: Nishotiy, "Qushlar munozarasi", navatorlik, tasavvuf, ramz, munozara janri, o'zbek adabiyoti.

KIRISH.

O'zbek mumtoz adabiyotida ma'naviy-axloqiy g'oyalarni badiiy yuksak darajada ifodalash an'analari mavjud bo'lib, Nishotiy ijodi ham ushbu merosning muhim bo'lagidir. Shoirning "Qushlar munozarasi" asari o'ziga xos falsafiy-badiiy mazmuni bilan adabiyotimizda alohida o'rin egallaydi. Mazkur asarda shoir qushlar timsolidan foydalanib, inson xarakteri, jamiyatdagi illatlar, adolat, poklik, ma'rifat kabi masalalarni ramziy talqinda yoritadi. Ayniqsa,

asarda kuzatiladigan navatorlik tamoyillari — shakl, g'oya va badiiy tasvirning yangiligi — alohida e'tiborga loyiq.

ASARDA SHAKL JIHATIDAN NAVATORLIK.

"Qushlar munozarasi" munozara janrining mumtoz namunasi bo'lib, unda bahs-munozara asosida mazmun rivojlanadi. Biroq Nishotiy an'anaviy shaklga bir nechta yangiliklar kiritadi.

1. Personajlarning kengaytirilgan obraz tizimi

Qadimiy munozaralarda ko'pincha ikki mavhum tushuncha yoki ikki jonivor bahsga kirishgan bo'lsa, Nishotiy qushlar olamidagi turli xarakterni mujassam etgan obrazlarni tanlaydi. Bu esa munozaraning mazmun doirasini kengaytirib, ko'proq ijtimoiy-falsafiy ma'nolarni ifodalashga xizmat qiladi.

2. Dialog shaklining badiiy kuchaytirilishi

Qushlar o'rtasidagi bahs oddiy mantiqiy munozara emas, balki she'riy nutq, tashbehlar, ramzlar orqali chuqurlashtirilgan. Shoirning dialogni dramatik kuchaytirish mahorati asarga sahnaviylik ruhini taqdim etadi.

3. Ramziy kompozitsiya

Asarda qushlar tasviri orqali jamiyatda uchraydigan turli tabiatdagi insonlar xarakteri beriladi. Kompozitsiyadagi ramziy izchillik asarni oddiy bahs shaklidan murakkab falsafiy qomusga aylantiradi.

MAZMUN JIHATIDAN NAVATORLIK.

Nishotiy asarida nafaqat shakl, balki mazmun jihatdan ham yangiliklar ko'zga tashlanadi.

1. Tasavvufiy ma'no uyg'unligi.

Qushlar obrazi tasavvuf adabiyotida ruhning sayri, komillikka yo‘l timsoli sifatida ishlatiladi. Nishotiy ana shu an‘anaga sodiq qolgan holda, unga ijtimoiy mazmun qo‘shadi. Asarda qushlarning bahsi zohiriy ma‘noda tabiat manzarasi bo‘lsa-da, botiniy ma‘no jihatdan — insonni ma‘naviy uyg‘otishga qaratilgan.

2. Axloqiy-ma‘rifiy g‘oyaning ustuvorligi.

Qushlar bahsida inson uchun zarur bo‘lgan sifatlar — halollik, sabr, adolat, kamtarlik targ‘ib qilinadi. Shoir jamiyatdagi illatlarni tanqid qilibgina qolmay, ularning yechimini ham ramziy tarzda ko‘rsatadi.

3. Inson va tabiat uyg‘unligi.

Qushlar orqali dunyoning go‘zalligi, yaratilgan mavjudotlar o‘rtasidagi uyg‘unlik tarannum etiladi. Bu g‘oya mumtoz adabiyot doirasida kam uchraydigan ekologik-falsafiy qarashlar bilan boyitilgan.

XULOSA

Nishotiyning "Qushlar munozarasi" asari o‘zbek mumtoz adabiyotida navatorlik namunasi sifatida alohida qadrlanadi. Shoir an‘anaviy munozara shakliga:

- ramziy obrazlar tizimi;
- tasavvufiy-ijtimoiy mazmun uyg‘unligi;
- dialogni dramatik kuchaytirish;
- falsafiy g‘oyani teran ifodalash kabi badiiy yangiliklarni olib kiradi.

Asar o‘zining keng mazmuni, badiiy teranligi va didaktik yo‘nalishi bilan zamonaviy adabiy tadqiqotlarda ham dolzarb bo‘lib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1. Nishotiy. "Qushlar munozarasi". — Toshkent: Fan nashriyoti.

2. Gʻaniev B. Mumtoz adabiyotda ramziy obrazlar. — Toshkent, 2018.
3. Yoʻldoshev Q. Oʻzbek mumtoz adabiyoti tarixi. — Toshkent: Oʻqituvchi, 2015.
4. Qosimov B. Tasavvuf va badiiyat. — Toshkent, 2010.

